

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING INGLIZ TILIDA OG'ZAKI NUTQINI QO'SHIQLAR ORQALI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLINGVISTIK MASALALARI

Karimova Dilyora Raximjon qizi

Namangan davlat universiteti 1-bosqich tayanch doktoranti

Tel: +998902751797

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17934054>

Annotatsiya : Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirish bugungi ta'lim jarayonida katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, qo'shiqlar orqali til o'rganish o'quvchilarda nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu maqolada qo'shiqlar yordamida og'zaki nutqni shakllantirishning psixolingvistik masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: og'zaki nutq, psixolingvistika, qo'shiqlar, boshlang'ich sinf, ingliz tili, nutq rivojlanishi

Аннотация: Формирование устной речи на английском языке у младших школьников имеет важное значение в современном образовательном процессе. Особенно эффективным методом развития речевых навыков является обучение через песни. В данной статье рассматриваются психолингвистические особенности формирования устной речи с помощью песенного материала, а также даются рекомендации по повышению эффективности данного процесса.

Ключевые слова: устная речь, психолингвистика, песни, начальные классы, английский язык, развитие речи

Abstract: Developing oral speech in English among primary school students plays an important role in today's educational process. Learning through songs is particularly effective in enhancing students' speaking skills. This article analyzes the psycholinguistic aspects of developing oral speech through songs and offers recommendations to improve the effectiveness of this process.

Keywords: oral speech, psycholinguistics, songs, primary school, English language, speech development

Bugungi kunda chet tillarini o'rganish ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirish muhim vazifalardan biridir. Og'zaki nutq — bu til o'rganishning asosiy ko'nikmasi bo'lib, o'quvchilarning til bilan samarali muloqot qilishini ta'minlaydi (Lightbown & Spada, 2013). Shuning uchun ham maktab bosqichida nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Til o'rganish jarayonida og'zaki nutq (speaking/oral speech) ko'nikmalarini shakllantirish muhim o'ninni egallaydi, ayniqsa boshlang'ich sinf o'quvchilari

uchun. Psixolingvistika nuqtai nazaridan, nutq rivojlanishi nafaqat til bilimlari, balki tinglash, eslab qolish, motivatsiya, xatolar tuzatish va anglash jarayonlari kabi ruhiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liq.

Qo'shiqlar (songs) takroriyliigi, ritmi, musiqiy intonatsiyasi orqali nutqiy materialni eslab qolishga yordam beradi va talabalarni nutqga motivatsiyalaydi. Maryam Almutairi va hamkasblari tomonidan Saud Arabistonida o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilarning ko'pchiligi qo'shiqlarning pedagogik qiymatini yuqori baholaydi va ularni nutq va tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita deb hisoblaydi ¹.

Bundan tashqari, boshqa bir tadqiqotda qo'shiqlar yordamida talaffuz va lug'at o'zlashtirish samaradorligi sezilarli darajada ortgani aniqlangan.²

Mazkur maqolaning maqsadi: boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun qo'shiqlar yordamida ingliz tilida og'zaki nutqni shakllantirishning psixolingvistik jihatlarini tahlil qilish, asosiy omillarni aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Metodologiya. Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirish jarayonida qo'shiqlardan foydalanish samaradorligini aniqlashga qaratildi. Metodologiya quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

Tadqiqot dizayni. Tadqiqot eksperimental-kuzatuv usuli asosida olib borildi. Asosiy e'tibor qo'shiqlar orqali nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida yuzaga keladigan psixolingvistik omillarni aniqlashga qaratildi. Bu jarayonda nazorat guruhi (qo'shiqlardan foydalanilmagan darslar) va tajriba guruhi (qo'shiqlar asosida tashkil etilgan darslar) ishtirokchilari taqqoslandi.

Tadqiqot ishtirokchilari. Tajriba-sinov jarayonida Namangan viloyatidagi umumta'lim maktablarining 2–4-sinfida tahsil olayotgan jami 60 nafar o'quvchi ishtirok etdi. Ulardan:

Tajriba guruhida – 30 nafar o'quvchi;

Nazorat guruhida – 30 nafar o'quvchi.

Ishtirokchilar tanlanayotganda ularning ingliz tilini bilish darajasi deyarli bir xil bo'lishiga e'tibor qaratildi.

Tadqiqot jarayoni. Tadqiqot uch bosqichda amalga oshirildi:

¹ Almutairi, M., & Shukri, N. (2016). *Using Songs in Teaching Oral Skills to Young Learners: Teachers' Views and Attitudes*. International Journal of Linguistics, 8(6).
<https://www.researchgate.net/publication/311706500>

² Good, A., Russo, F. A., & Sullivan, J. (2023). *Singing Songs Facilitates L2 Pronunciation and Vocabulary Learning: A Study with Chinese Adolescent ESL Learners*. MDPI Languages, 8(3), 219.
<https://www.mdpi.com/2226-471X/8/3/219>

1. Boshlang'ich diagnostika – o'quvchilarning og'zaki nutq, talaffuz va lug'at boyligi darajasi maxsus testlar va suhbatlar yordamida aniqlab olindi.

2. Eksperimental darslar – tajriba guruhida 8 hafta davomida qo'shiqlar asosida darslar tashkil etildi. Qo'shiqlar matni va ritmiga mos mashqlar ishlab chiqildi (takrorlash, rolli ijro, dramatizatsiya). Nazorat guruhida esa an'anaviy metodlardan foydalanildi.

3. Yakuniy diagnostika – ikki guruh natijalari qayta o'lchandi va taqqoslandi.

Tadqiqot metodlari quyidagilardan iborat bo'lib har bir metodning oziga xos jihatlari qayd etildi. Masalan,

-Kuzatuv metodi – dars jarayonida o'quvchilarning nutqiy faolligi va ishtiroki qayd etildi.

-Eksperiment metodi – qo'shiqlarning og'zaki nutq shakllanishiga ta'siri o'rganildi.

-So'rovnoma va suhbat – o'quvchilar va o'qituvchilarning qo'shiqlar haqidagi fikrlari olindi.

-Statistik tahlil – boshlang'ich va yakuniy diagnostika natijalari foizlarda hisoblab chiqildi, guruhlar o'rtasida qiyosiy farqlar tahlil qilindi.

Qo'shiqlar tanlash mezonlari. Qo'shiqlarni tanlashda quyidagilar inobatga olindi avvalo leksik jihatdan boshlang'ich sinf o'quvchilariga mosligi, oddiy va tushunarli ritmga egaligi, talaffuzni o'rganishga yordam beruvchi intonatsion xususiyatlari, muloqotga oid (salomlashish, tanishish, kundalik hayotiy vaziyatlar) mazmunni qamrab olishi.

Tadqiqotning psixolingvistik asoslari. Metodologiya psixolingvistika yondashuviga tayangan bo'lib, qo'shiqlar eshitish xotirasini rivojlantirish, motivatsiyani oshirish, til birliklarini ritmik asosda mustahkamlash orqali og'zaki nutqni rivojlantirish mexanizmlarini yoritdi. Shu bilan birga, qo'shiqlar **affektiv filtr**ni pasaytirib, o'quvchilarda psixologik erkinlik va nutqiy faollikni oshirish vositasi sifatida ishladi (Krashen, 1985)³.

³ Krashen, S. D. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. London: Longman.

Natijalar va muhokama. Qo'shiqlarning psixolingvistik samarasi:

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, qo'shiqlar - eshitish xotirasini faollashtiradi va nutqiy birliklarning tezroq eslab qolinishiga yordam beradi. Ritm va intonatsiya orqali talaffuzni yaxshilaydi⁴. (Good, Russo & Sullivan, 2023) **Yana bir natija** - O'quvchilarni muloqotga motivatsiyalaydi va darslarda faol ishtirok etishini ta'minlaydi

Tajriba-sinov natijalariga ko'ra, tajriba guruhida darslarda qo'shiqlar muntazam qo'llanilganda, o'quvchilarning:

- **talaffuz** darajasi 28 % ga,
- **lug'at boyligi** 34 % ga,
- **og'zaki nutqdagi faollik** esa 40 % ga oshgani kuzatildi.

Nazorat guruhida esa ko'rsatkichlar nisbatan past bo'ldi (10–15 % oralig'ida). So'rovnoma natijasiga ko'ra, o'qituvchilarning 85 % i qo'shiqlarning o'quvchilar nutqiy faolligini oshirishdagi ahamiyatini tasdiqladi. Shuningdek, ular qo'shiqlar darsni qiziqarli va esda qolarli qilishini ta'kidlashdi.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ingliz tilida og'zaki nutqni shakllantirish ta'lim jarayonining markaziy vazifalaridan biridir. Olib borilgan kuzatuvlar va eksperimental tahlillar shuni ko'rsatadiki, qo'shiqlar vositasida o'rgatish o'quvchilarning psixolingvistik jarayonlariga ijobiy ta'sir etadi. Qo'shiqlar ritm va intonatsiya orqali talaffuzni yaxshilaydi, matndagi takroriylik esa so'z va iboralarni tezroq yodda saqlashga yordam beradi. Natijada o'quvchilar nutqiy muloqotda erkinroq bo'lishi, xotira va diqqat jarayonlari faollashishi kuzatildi.

Psixolingvistika nuqtai nazaridan qaraganda, qo'shiqlar o'quvchining hissiy holatini boshqarib, dars jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratadi. Bu esa affektiv filtrning pasayishiga, o'quvchida qo'rquv va tortinchoqlikning kamayishiga olib keladi. O'quvchilar qo'shiqlarni birgalikda ijro etish orqali ijtimoiylashadi, muloqot ko'nikmalarini tabiiy tarzda rivojlantiradi. Bu jarayon nafaqat til o'rganishga, balki shaxsiy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhida o'quvchilar talaffuz, lug'at boyligi va og'zaki nutqda faollik bo'yicha sezilarli yutuqlarga erishdi. Nazorat guruhidagi o'quvchilarga qaraganda, ular nutqiy muloqotda faolroq, aniqroq va intonatsion jihatdan to'g'ri gapira boshlashdi. Bu qo'shiqlar orqali o'rganishning samaradorligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi. Shuningdek, o'qituvchilarning fikrlari ham qo'shiqlardan foydalanish darslarni qiziqarli va samarali qilganini ko'rsatdi.

⁴ Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). *How Languages are Learned*. Oxford University Press.

Kelgusida qo'shiqlarni ta'lim jarayonida yanada kengroq qo'llash, turli janr va mavzulardagi qo'shiqlarni taqqoslab o'rganish, ularning nafaqat og'zaki nutq, balki yozma nutq va ijodiy tafakkur rivojiga ham ta'sirini chuqur tadqiq etish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, yosh xususiyatlari, madaniy omillar va psixologik tayyorgarlik darajasiga mos qo'shiqlarni tanlash bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish zarur.

Umuman olganda, qo'shiqlar orqali ingliz tilini o'rgatish boshlang'ich ta'limda innovatsion, psixolingvistik asoslangan va yuqori samarali metod bo'lib, u o'quvchilarning til o'rganish jarayoniga qiziqishini oshiradi, ularni faol muloqotga undaydi hamda uzoq muddatli nutqiy rivojlanish uchun poydevor yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Almutairi, M., & Shukri, N. (2016). Using Songs in Teaching Oral Skills to Young Learners: Teachers' Views and Attitudes. International Journal of Linguistics, 8(6).
2. <https://www.researchgate.net/publication/311706500>
3. Good, A., Russo, F. A., & Sullivan, J. (2023). Singing Songs Facilitates L2 Pronunciation and Vocabulary Learning: A Study with Chinese Adolescent ESL Learners. MDPI Languages, 8(3), 219.
4. <https://www.mdpi.com/2226-471X/8/3/219>
5. Krashen, S. D. (1985). The Input Hypothesis: Issues and Implications. London: Longman.
6. Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). How Languages are Learned. Oxford University Press.
7. Almutairi, M., & Shukri, N. (2016). Using Songs in Teaching Oral Skills to Young Learners: Teachers' Views and Attitudes. International Journal of Linguistics, 8(6). <https://www.researchgate.net/publication/311706500>
8. Good, A., Russo, F. A., & Sullivan, J. (2023). Singing Songs Facilitates L2 Pronunciation and Vocabulary Learning: A Study with Chinese Adolescent ESL Learners. MDPI Languages, 8(3), 219. <https://www.mdpi.com/2226-471X/8/3/219>
9. Davis, G. M., & Fan, W. (2016). English Vocabulary Acquisition Through Songs in Chinese Kindergarten Students. Chinese Journal of Applied Linguistics. <https://bohrium.dp.tech/paper/arxiv/39466466>

10. Nematova, Z. T., & Hakimova, M. A. (2020). Songs in Teaching English to Young Second Language Learners. Molodyi Uchenyi. <https://moluch.ru/archive/340/76450>
11. Krashen, S. D. (1985). The Input Hypothesis: Issues and Implications. London: Longman.

